

A NOMINÁLIS MONDATOK MODALITÁSA

Keszler Borbála
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Mai Magyar Nyelvi Tanszék

1. A nominális mondat fogalmának a megítélése nem egyértelmű a szakirodalomban, s a stilisztikusok és a grammatikusok felfogása is helyyel-közzel eltér egymástól.

A stilisztikában nominális stílusról, nominális szerkesztésmódról, nominális mondatról többen akkor beszélnek, ha a szövegben, a mondatban uralkodó szerepük van a névszóknak az igékkel szemben (vö. például: Kovalovszky Világirdalmi lexikon 9:381--2; Brauch I. OK XIV, 1970, 343--4). Mások viszont az igétlen mondatokat nevezik nominálisnak. (Természetesen a nomiális stílusnak, a nominális szerkesztésmódnak a stilisztikusok egyéb grammatikai ismérveit is számon tartják, így például a kötőszók, a ragok, a névutók elhagyását, az igéből képzett főnevek gyakori használatát, a névszók halmozását stb.-t; ezek nagy részének azonban a modalitás szempontjából nincs különösebb jelentősége, ezekkel tehát a továbbiakban nem is foglalkozom.)

A grammatikusok egy része csupán a főnevekből vagy a főnévi csoportokból álló mondatokat tartja nominális mondatoknak (vö. például: Bußmann 1983, 350). Mások az igétlen mondatokat sorolják ebbe a kategóriába, de vannak olyan nézetek is, melyek szerint (Brauch i. m. 141) a tagolatlan (tehát az indulatszóból, módosítószóból álló) mondatok is nominálisak (vö. Grevisse, 1986; Brauch i. m. 141).

Magam a továbbiak során nominális mondatnak az igétlen mondatokat tekintem, s ezeknek a modalitását vizsgálom, kitekintve azonban a tagolatlan mondatok modalitására is.

A m o d a l i t á s a nominális mondatnál is tisztázatlanabb fogalom, sőt talán joggal mondhatjuk, hogy a nyelvtudomány egyik legbonyolultabb kategóriája.

Legutóbb Kiefer Ferenc (NyK 88. 1986, 3--37.) foglalkozott a különféle modalitás meghatározásokkal, rámutatva a velük kapcsolatban felvetődő problémákra, és arra, hogy az egyes definíciók alapján milyen nyelvi jelenségek fedhetők le. Mivel bennünket elsősorban a mondatfajták modális alapértéke érdekel, ezért a modalitásnak olyan felfogásából

kell kiindulnunk, mely a modalitást beszélői attitűdként értékeli.

A mondat modális értéke beszélői attitűdöt kifejező operátorok, grammatikai eszközök révén jut kifejezésre.

Az I. számú táblázat a mondatfajták grammatikai kifejezőeszközeit mutatja. A kifejezőeszközök egy része nem meghatározója, csak kísérő jelensége a mondatfajtáknak (ilyenek például a milyen fokhatározószó, a ne tiltószó, az indulatszók stb.)

2. A táblázatban a magyar hagyományoknak megfelelően 5 mondatfajta van feltüntetve, s ezeken belül az óhajtó mondatnak két, a kérdő mondatnak is két fő típusa.

Az öt mondatfajta közül négyet (kijelentő, felkiáltó, felszólító, kérdő) általában az európai szakirodalom is számon tart (vö. pl. Quirk--Greenbaum 1977; Grundzüge einer deutschen Grammatik 1981; Alonso 1982; Grevisse i. m.; Engel 1988 stb.). Külön óhajtó mondatról azonban egyetlen általam ismert európai grammatika sem tesz említést. Az óhajtó kifejező mondatokat (melyeknek más nyelvekben külön formái ismertetőjegyei nincsenek) besorolják a felszólító mondatok közé, melyek (mint írják) fokozataikat tekintve sokfélék lehetnek, s az óhajtótól kezdve a szigorú parancsig sok mindent kifejezhetnek.

Érdekes, hogy az orosz grammatikák a felkiáltó mondatot sem tekintik önálló mondatfajtának, hanem azt tartják, hogy az általuk felvett mindhárom mondatfajta (a kijelentőt, a felszólítót és a kérdőt is) lehet emocionális intonációval és anélkül is mondani (vö. pl. Šuba 1983, 34--4).

Pólya Katalin A mondatfajták története az ómagyar korban című egyetemi doktori disszertációjában (kézirat 15--6) az öt mondatfajta kívül egy hatodikról is beszél: ez a megszólító mondat. Úgy véli, hogy a megszólító mondatok nem sorolhatóak be egyértelműen a többi mondatfajta közé, mivel bár a beszélő szempontjából felhívó funkciójúak (a hallgatót, a megszólítottat valamilyen reakcióra szólítják fel), érzelmeiket is közölnék. Ezért mind a felszólító, mind a felkiáltó mondatokkal rokonságot mutatnak. -- Bár Pólya Katalin megállapítása helyes, a hatodik mondatfajta felvételét mégsem tartom indokoltnak, mivel meggyőződésem, hogy más tagolatlan és hiányos mondatokra is gyakran jellemző, hogy több mondatfajtaival is rokonságot mutatnak. Ilyenek például a kötőszómondatok is, például az És? kérdő mondat a kérdésen kívül

1. táblázat

	Kijelentő	Felkiáltó	Óhajtó		Felszó- lító	Kérdő		Kiegészítő	
			Óhajtó- szóval v. őszó sze- repő ksz- val	Óhajtó- szó nélkül		Előrendő			
						-e, ugye szó nélkül	-e, ugye, ni, kérdő- szóval		
Mód-	Felszó- lító	-	-	-	+	+	1.	1.	1.
					(csak me- diális ige esetén)	(csak csel. jelentő ige e.)			
Jel	Felté- teles	1.	1.	+	-	-	1.	1.	1.
Emocionális intonáció		-	+	+	+	1.	1.	1.	1.
Kérdő intonáció		-	-	-	-	-	+	-	-
Lexi- koló- giai elem	vágon kérdőszó	-	-	-	-	-	1.	1.	1.
	-e, ugye kérdőszó	-	-	-	-	-	-	+	-
	kérdő névmás vagy kérdő határozószó	-	-	-	-	-	-	-	+
	ne +lítószó	-	-	1.	-	1.	1.	1.	1.
	milyen fokhatáro- zószó, be, de nyomonfűzőszó	-	1.	-	-	-	-	1.	-
							(csak ugye esetén)		
	inulatszó	-	1.	1.	-	1.	-	-	-
	módosító hatá- rozó stb.	1.	1.	-	-	-	-	-	-
1. szerelő ragja a módjel után		1.	1.	1.	1.	-	1.	1.	1.
Kirekesztő szórend		1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	+

+ = Kell, hogy meglegyen a mondatban)
 - = Nem fordulhat elő a mondatban
 1. = Lehetséges a megléte a mondatban

* Az a sajátosság, amely feltétlenül szükséges az egyes konkrét mondatnak fajta szempontjából való meghatározásához

A mondatfajták grammatikai kifejezőeszközeinek áttekintése

egyúttal nógatást és felszólítást is kifejez, de hasonlóak a Holott?, Mégpedig? stb. kötőszómondatok is. (vö. Tompa Nyr 86. 265--82; AnyOlv 1976, 136--7).

A táblázatokban a kérdő mondatoknak két hagyományos típusa szerepel: az eldöntendő és a kiegészítendő kérdés.

Az európai grammatikák és néhány magyar szerző is azonban újabban a kérdő mondatoknak több típusát is számon tartja. A Quirk--Greenbaum-féle grammatika (191--2) az Ulrich Engel-féle grammatika (54--5), a Grundzüge einer deutschen Grammatik (766--71) stb. külön tárgyalják a v á l a s z t ó k é r d é s t. (Ez utóbbit Kiefer 1983, 209--13 is felveszi a rendszerébe.) Ilyenek például? Jogász vagy orvos Péter?, Szép vagy csúnya a lány? stb.

Az említett grammatikák, valamint több stilisztika és nyelvtudományi kézikönyv (vö. pl. NyKk 1147--8) számon tart m e g g y ő z ő, f i g y e l e m k e l t ő, k ö l t ő i v a g y r e t o r i k a i k é r d é s t is. Ennek fő funkciója (mint ahogy a neve is mutatja) a figyelem felkeltése, ébren tartása, az exresszivitás fokozása stb. Az ilyen kérdések gyakran válasz nélkül is maradnak. Olykor pedig az író maga ad rájuk választ. Például: Szép öcsém, miért állsz ott a nap tüzeben? (Arany János: Toldi). Vagy: Gondolatom messze téved Kék úrén a semmiségnek, Földi élet, hol a réved? (Vajda: Nádas tavon).

Egyes szerzők külön beszélnek v i s z o n t k é r d é s r ő l is (vö. Engel i. m. 55). Ilyen például a Péter katona? kérdésre visszakérdező Hogy Péter katona? kérdés. Hasonló jellegű, de mégis más az úgynevezett e c h o k é r d é s (vö. i. h.; Bußmann i. m. 148), mely egy kijelentésnek kérdés formájában való megismétlése, mintegy a Jól hallottam? jelentéssel és hanglejtéssel. Ez utóbbit Fónagy és Magdics (1967, 58) i s m é t e l t e t ő k é r d é s néven tartja számon. Ilyen például a Péter húszéves kijelentést kétségbe vonó Hány éves Péter? kérdés. E mondat külön típusba tartozását igazolja az, hogy bár kérdőszóval rendelkező kérdő mondat (tehát formailag kiegészítendő kérdés), mégis az eldöntendő kérdő mondatokra jellemző kérdő hanglejtéssel rendelkezik.

Fónagy és Magdics (i. m. 152) beszél ún. e l l e n ő r z ő k é r d é s r ő l is, például: Szép lány, ugye?

Kiefer Ferenc (i. h.) megkülönböztet nyitott kérdést is, ennek jellemzője, hogy bár formailag a kiegészítendő kérdéshez hasonlít, nem egy mondatrészre kérdez rá, s ezért

többszörre nem is lehet rá egy szóval vagy egy mondat-
válaszolni. A nyitott kérdés megválaszolása általában bő-
vebb kifejtést igényel, például: Milyen tapasztalatokat
szereztek Spanyolországban?, Mi a véleményed az új okta-
tási törvényről? stb.

A nominális mondatok modalitásviszonyainál a táblázat-
ban feltüntetett két kérdőmondat-típuson kívül a továbbiak
során ki fogok olykor térni az utóbb felsorolt kérdő mon-
datfajtákra is, bár ezek általában nem rendelkeznek a két
hagyományos mondatfajtától eltérő grammatikai kifejezőeszközökkel, s többszörre besorolhatók a táblázatban szereplő
két fő kérdéstípus valamelyikébe.

Nézzük most már a táblázat alapján az egyes mondatfaj-
ták kötelező vagy kötelezően tilos sajátosságait. A nominá-
lis mondatok szempontjából minket elsősorban az érdekel,
hogy mely mondatfajtákban kötelező igealak, mégpedig meg-
határozott módú igealak használata. Ez a két mondatfajta az
óhajtó és a felszólító mondat. A nominális mondatok körében
tehát úgy tűnik, hogy ennek a két típusnak nincs helye.

Első megközelítésben tehát azt mondhatjuk, hogy a no-
minális mondatok csak kijelentők, felkiáltók és kérdők le-
hetnek. Érdeemes megvizsgálni azonban azt is, hogy bármilyen
nominális mondat lehet-e kijelentő, felkiáltó és kérdő,
vagy függvénye ez a szerkezeti felépítésnek is. Ennek el-
döntéséhez feltétlenül számba kell vennünk a nominális mon-
datok különféle típusait.

3. Magam a nominális mondatok szer-
kezeti felosztását a következőképpen tar-
tom reálisnak (vö. még Nagy Ferenc MNy LXXXIX, 30; valamint
Brauch 1976, 143--7; Grevisse i. m. 672--4).

1. Főnévi igeneves egyfőtágú
mondat

Vak ügetését hallani | Eltévedt hajnali lovasnak ...
(Ady: Az eltévedt lovas)

2. Főnévi igenévi alanyú tel-
jes, tagolt mondat

Szabad a madárnak ágról-ágra szállni (népdal)

3. Névszó-i állítmányú tagolt
teljes mondat

Kié volt ez elfojtott sóhajtás... (Vörösmarty: A vén
cigány)

Kékek az alkonyi dombok... (Babits: Leoninusok)

4. H i á n y o s n o m i n á l i s m o n d a t o k
- a) Egy vagy több (többnyire alanyi szerepű) főnévből álló mondat.
Csönd. (Kosztolányi: Künn a sárga pörkölt nyári kertben)
Legelők. (Kosztolányi: Vidék nappal, éjszaka)
Puhafa, pántlika, lomb és dobogó. (Babits: A gölyakalifa)
- b) Névszói csoportból álló mondatok (főként jelzős szerkezetek, esetleg jelzői értékű határozói szerkezetek)
Tündéri reggel. (Kosztolányi: Oly jó ébredni)
Ezer kacaj. Ezer jajszó. Ezer szín. (Kosztolányi: Esti Kornél rímei)
Vén óra, régi székek, fanyar illat, kísértetek. (Kosztolányi: A nagyanyámhoz vittek el aludni)
Végtelen napjaim menete. (Kosztolányi: Negyven pillanatkép)
- c) Hiányos mondat, állítmányi szerepű határozóval(1)
Künn a vihar, elfáradt lassu rívás, benn vil-lanyfénynél őszi takarítás ... (Kosztolányi: Szeptemberi áhítat)
Délutánonként tea. (Gárdonyi: A kürt)
Ah, itt a zaj fészke! (Babits: Kártyavár)
 Ide sorolhatók azok a nominális mondatok is, melyek csupán egyetlen határozószóából vagy egy igekötőből állnak, például Ott. Messze. El! Vissza! stb.
- d) Állítmányi szerepű határozói igeneves szerkezet (2)
Az ól ajtaja kitérve (József Attila: Holt vidék)
- e) Az alany szempontjából hiányos mondat
Nagyon sok. (Sőtér István: Fellegjárás)
Nevetséges, ugye? (Sőtér István: Fellegjárás)

Mint ahogyan a példákban is kiderül, a felsorolt szerkezetű mondatok bármelyike lehet kijelentő. A felkiáltó mondatok körében azonban már egyes típusok ritkábban fordulnak elő, így például a határozói igeneves szerkezetek vagy a többszörös birtokos szerkezetlanc.

4. A nominális mondat legtöbb szerkezeti típusa betöltheti az I. számú táblázatban feltüntetett (valamint a később

felsorolt) kérdő mondatok szerepét, tehát lehetnek eldönthető, kiegészítendő, választó, retorikai kérdések, viszontkérdések, echókérdések és ellenőrző kérdések is. Kivételt képeznek az állítmányi szerepű határozói igenevet tartalmazó mondatok, melyek kiegészítendő kérdő mondatok nem lehetnek (ilyenkor ugyanis ki kellene tenni a van igét). Bizonyos szempontból kivételek a főnévi igeneves egyfőtagú mondatok és a főnévi igenévi alannyal rendelkező mondatok is, melyek csak akkor lehetnek kiegészítendő kérdések, ha a főnévi igenévnek valamilyen bővítményére kérdezzük, például: Mit látni ott?, Hol tilos dohányozni?, Mit nem szabad elmondani? stb. Megjegyzendő még, hogy -e kérdőszós nominális mondat inkább csak mellékmondatként, mégpedig többnyire függő idézetben fordulhat csak elő.

A Kiefer által említett nyitott kérdés szerepét elsősorban olyan teljes szerkezetű nominális mondat töltheti be, melynek állítmánya valamilyen tartalomváró főnév [A kifejezés Hadrovicstól (1969, 202, 235--42). Az ilyen típusú szavak jelentéstani problémáiról vö. még: Molnár Iлона NytudÉrt 94. 1977, 31--81, 100--5.] Tartalomváró, azaz bővebb kifejtést kívánó főnevek például a következők: vélemény, ok, tapasztalat stb. Az ilyenekkel alkotott nyitott kérdések például: Mi a véleményed a tegnapi bemutatott filmről?, Mi a tapasztalatod az új tankönyvvel kapcsolatban?, Mi újság?, Mi baj?, Mi a célod? stb.

Nyitott kérdés lehet még a főnévi igeneves egyfőtagú mondat is, például: Mi mindent hallani a faluban?, valamint olykor a főnévi igenévi alanyú teljes tagolt mondat is, például: Mi mindent szükséges még elintéznünk?

Kivételesen egyetlen hiányos mondat is lehet nyitott kérdés, mégpedig a Hogy-hogy? névmási határozószóból álló kérdés.

Ha a tagolatlan mondatokat is a nominális mondatokhoz számítjuk, akkor valamelyest eltérő képet kapunk a most felvázoltakhoz képest. A tagolatlan mondatok ugyanis lehetnek kijelentők, például: Nem. Igen. Lehetnek különféle kérdő mondatok is, például: Igen?, Nem?, Ugye nem?, Nem, mi? N e m t ö l t h e t i k b e a z o n b a n k i e g e s z í t e n d ő k é r d ő m o n d a t é s n y i t o t t k é r d é s s z e r e p é t. A tagolatlan mondatok között viszont a tulajdonképpeni nominális mondatokkal ellentétben előfordulnak felszólítók is, például: Hess!, Pszt!, Csitt!, Hoci! stb. Mindezeket a lehetőségeket a II. számú táblázat mutatja.

2. táblázat

	Kijelentő	Felkiáltó	Óhajtó		Felszó- lító	Kérdő			
			Óhajtó- szóval	Óhajtószó nélkül		Eldöntendő		Kiegészítő	
						-e, <u>ugye</u> kérdő- szó nélkül	-e, <u>ugye</u> kérdőszóval		
Teljes szerkezetű	Péter katona.	Ez ő!	Bárcsak elmehetnék!	Ott essem el én a harc mezején!	Gyere ide!	Ő írta?	Láttad-e?	Hová mész?	
Hiányos szerkezetű	az állítmány hiányzik	Az asztal.	A kálapom!	-	-	-	Péter?	Ugye ő?	Ki? Hol?
az alany, a tárgy vagy a határozó (vagy egyszerre kettő is) hiányzik	Elmondta. Erről rájössz.	Jön! Szébb!	Bár elfelejtenél! Bár bejönnél!	-	(Az alany soha nem hiányozhat.) Olvasd! Gyere már rá!	Eljön? Elolvastad? Rájöttél?	Vajon megírta-e? Belepillantott-e?	Mit csinál? Hol találta meg? Mikor jött rá?	
Tagolatlan	Nem.	Eh! Jaj!	-	-	Hess! Psz! Csitt!	Igen? Nem?	Nem-e? (Más példa nincs is)	-	

Mondatszerkezeti sajátosságok az egyes mondatfajtákban

5. A II. számú táblázat tanulmányozásakor feltűnhet, hogy nem szerepelnek az állítmány hiánya miatt hiányos felszólító mondatok között a Bátran!, Csend!, Leszállni!, El innen! stb. típusú felszólító mondatok, annak ellenére, hogy ezeket a köztudat felszólító mondatoknak tekinti. Az igazság az, hogy ezek a mondatok nem szokásos értékükben, funkciójukban használatosak, hanem más szerepben, más mondatfajta helyett. Ilyenkor szoktunk (hagyományos elnevezéssel élve) a funkció és a forma ellentmondásáról beszélni. E probléma vizsgálata azonban valójában szorosan összefügg már a beszédaktusokkal, melyekkel hazai viszonylatban először Pléh Csaba és Radics Katalin foglalkozott "Beszédaktus-elmélet és kommunikációkutatás" című tanulmányában (ÁltNyT XIV, 1982, 87--108). A szerzők Austin nyomán rámutattak arra, hogy nyilatkozatunkban el kell választani azt, amit kimondunk, attól, amit teszünk. A nyilatkozatnak ezeket a rétegeit Austin lokúciónak (= a nyilatkozat szó szerinti, grammatikailag kifejezett jelentése), illetve illokúciónak (= a nyilatkozat funkciója, az a cselekvés, amit a kimondással végrehajtunk) nevezi, s rámutat arra, hogy gyakran a lokúciós jelentés nem azonos azzal, amit mondani szándékozunk (i. h. 94--5). Egy pohár vizet ugyanis kérhetünk így: Adjál egy pohár vizet!, de mondhatjuk azt is: Nem adnál egy pohár vizet? A sugallt (illokúciós) jelentés mindkét esetben felszólítás, a lokúciós jelentés a második mondatban kérdés. -- Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy egy adott mondat modalitása csak a grammatikai ismérvek és a kontextus együttes vizsgálata alapján állapítható meg (vö. még Péter MNY LXXXII, 1986, 2 és Kiefer Ferenc NyK 88. 1986, 20 is!). A külföldi szerzők közül Ervin Tipp és munkatársai vizsgálták azt a jelenséget, hogy ugyanannak a funkciónak a betöltésére bizonyos helyzetekben többféle modalitású szintaktikai szerkezet is alkalmas lehet, illetve hogy egy adott modalitás különböző funkciót tölthet be (vö. Pléh--Radics i. h. 103).

A magyar szerzők közül Károly foglalta először rendszerbe a grammatikai forma és a funkció ellentmondásainak az eseteit (MMNyR II, 23--64; NyK 66. 1962, 67--88), azóta azonban már néhány mondattípus megítélésével kapcsolatban változtak az elképzelések. A grammatikai forma és a funkció ellentmondásának (illetőleg a lokúciós és az illokúciós jelentés ellentmondásának) a legfontosabb eseteit a mai

álláspont szerint a III. táblázat szemlélteti.

A táblázatban két kérdőjelet láthatunk. Az egyik a felszólító formájú óhajtó mondatoknál található, azért, mivel pillanatnyi tudásunk szerint nehéz eldönteni, hogy az óhajtó mondatok egy típusának jellemző sajátosság-e az emocionális intonáció mellett a felszólító módú igealak használata, vagy pedig itt is a funkció és a forma keveredésével van dolgunk, mint a táblázatban feltüntetett többi esetben. -- A másik kérdőjel azt jelzi, hogy a Bátran!, Indulás!, Leszállni!, Fel a fára! stb. típusú felszólító funkciójú mondatokkal kapcsolatban szinte lehetetlen eldönteni, hogy a forma kijelentő vagy felkiáltó-e, hiszen e két mondat között csupán intonációbeli különbség van, semmi egyéb.

A táblázatból világosan kiderül, hogy a nominális mondatok körében a funkció és a forma keveredésének két típusa fordulhat elő, mégpedig a kérdő formájú felkiáltó mondat (Hát szép ez?) és a kijelentő vagy felkiáltó formájú felszólító mondat (Bátran!, Indulás!, Leszállni!, El! stb.). Az ilyen típusú mondatoknak a stilisztikai hatása, az expresszivitása sokkal erősebb, mint azoknak a mondatoknak, melyekben a lokúciós és az illokúciós jelentés megegyezik egymással. Nem véletlen, hogy Örkeny a Leszállni!, Fékezni! stb. alakokat különösen "vérszomjas igealakoknak", felszólításoknak tartja. Az igazsághoz persze hozzátartozik az is, hogy az említett mondatok stilisztikuma nem csupán a lokúciós és az illokúciós jelentés ellentmondásából táplálkozik, s nem is csupán a nominalitásból, hanem ennél sokkal összetettebb.

Ha a tagolatlan mondatokat is a nominális mondatok közé számítjuk, akkor a kérdő formájú felszólító mondatok körébe besorolhatjuk a Nos? és a Na? tagolatlan mondatokat.

6. Összefoglalva megállapítható, hogy a nominális mondatok elsődlegesen kijelentő, felkiáltó és kérdő mondatok lehetnek. Az illokúciós jelentéseket is figyelembe véve azonban betölthetik felszólítások szerepét is.

A nominális mondatok modalitásának problémája (grammatikai és stilisztikai szempontból egyaránt) még sok tekintetben tisztázatlan a nyelvtudomány számára. Mindezek megoldására nem vállalkoztam. Rövid tanulmányomban e problémakörnek csupán néhány alapkérdését vizsgáltam, melyeknek eredményei egy újabb láncszemet jelenthetnek a nagyobb összefüggések megvilágításához.

3. táblázat

A mondatfajta formája (A nyilatkozat lokúciós jelentése)	Kérdő	Felkiáltó	Felszólító	Óh.	Kijelentő
A mondatfajta funkciója (A nyilatkozat illokúciós jelentése)					
Óhajtó	Ezer zsibbadt vágyból mért nem lesz — Végül egy erős akarat?		Ott, essem én a harc mezején!		
Felszólító	Adnál egy pohár vizet? Kimész innen?	Bátran! Indulás! Leszállni! Fel a fára! Otthon fogsz maradni!			→ ?
Felkiáltó	Hát szép ez? Ki tehet erről?				
Kijelentő			Az eddigiek összefoglalása helyett ismételjük meg elemzett példánk legmeggyőzőbb részletét.		

A grammatikai forma és a funkció ellentmondásának legfontosabb esetei

Jegyzetek

- (1) -- Az e típusba tartozó mondatok határozóját nem tekintem állítmánynak, az elnevezést csupán a Sógorom orvos a szomszéd faluban típustól való megkülönböztetés érdekében használom.
- (2) -- Az e típusú mondatok határozói igenevét nem tartom állítmánynak. Az elnevezést csupán a Nem jó állva enni. típusú mondatoktól való elkülönítés érdekében használom.

Irodalom

- ALONSO, M.: Ciencia del lenguaje y arte del Estilo. I, 11. Madrid 1982. (Duodecima edicion, cuarta reimpression)
- BRAUCH Magda: A nominális szerkesztésmód Kosztolányi Dezső műveiben. In: Tanulmányok a magyar impresszionista stílusról. Szerk. SZABÓ Zoltán. Bukarest, 1976, 140--62.
- BRAUCH Magda: A nominális szerkesztésmód mint stilisztikai eljárás. I. OK XIV, 1970, 233--47.
- BUßMANN, H.: Lexikon der Sprachwissenschaft. Stuttgart 1983
- ENGEL, U.: Deutsche Grammatik. Heidelberg 1988.
- FÓNAGY Iván--MAGDICS Klára: A magyar beszéd dallama. Budapest 1967.
- GREVISSE, M.: Le bon usage. Grammaire française. Paris--Gembloux 1986.
- HADROVICS László: A funkcionális magyar mondattan alapjai. Budapest 1969.
- HEIDOLPH, K.E.--FLÄMIG, W.--MOTSCH, W.: Grundzüge einer deutschen Grammatik. Berlin 1981.
- KÁROLY Sándor: A mondatfajták. MMNyR II. Szerk. TOMPA József. Budapest, 1962, 23--64.
- KÁROLY Sándor: A mondatfajták vizsgálata a funkció és a forma szempontjából. NyK 66. 1964, 67--88.
- KIEFER Ferenc: A kérdő mondatok szemantikájáról és pragmatikájáról. In: Tanulmányok a mai magyar nyelv szövegtana köréből. Szerk. RÁCZ Endre--SZATHMÁRI István. Budapest, 1983, 203--30.
- KIEFER Ferenc: A modalitás fogalmáról. NyK 88. 1986, 3--37.

- KOVALOVSKY Miklós: Nominális stílus. (Címszó). Világirodalmi lexikon 9. Főszerk. KIRÁLY István. Budapest, 1984, 281--2.
- MOLNÁR Ilona: A tartalmatlan hogy kötőszós összetett mondatok típusai szemmatikai szempontból. NytudÉrt 94. Budapest 1977.
- NAGY Ferenc: Az impresszionista prózastílus statisztikai vizsgálata. MNy LXXIX, 1983, 28--41.
- PÉTER Mihály: A nyilatkozat mint a nyelvi közlés alapegysége. MNy LXXXII, 1986, 1--10.
- PLÉH Csaba--RADICS Katalin: Beszédaktus-elmélet és kommunikációkutatás. ÁltNyT XIV, 1982, 87--108.
- PÓLYA Katalin: A mondatfajták története az ómagyar korban. Bölcsészdoktori értekezés (kézirat). Budapest 1987.
- QUIRK, R.--GREENBAUM, S.: A University Grammar of English. London 1977.
- RÁCZ Endre: Kérdő mondat. (Címszó). Nyelvművelő kézikönyv I, Budapest, 1980, 1145--8.
- ŠUBA, P.P.: Predloženije. In: Sovremennyj russkij jazyk III Sintaksis. Puntuacija. Stilistika. Szerk. ŠUBA, P.P. et al. Minsk, 1983, 33--43.
- TOMPA József: Anyanyelvi olvasókönyv. Budapest 1976.

